

Läkarutbildning om handikapphjälpmedel för vuxna med rörelsehinder

Lars-Göran Ottosson

Lena Rundfelt

I ett samhälle där handikapphjälpmedel fått en allt större betydelse för människor med funktionsnedsättningar ökar kraven på ordinatorernas intresse, engagemang och kunskap. Det är viktigt att de är medvetna om vilka rika möjligheter rehabilitering med handikapphjälpmedel kan erbjuda. Läkarna är en yrkesgrupp inom hälso- och sjukvården, som kan höja denna medvetenhet. Men det betyder att de måste ha god kunskap inom området.

Handikappinstitutet har genomfört en utredning angående läkarnas utbildning om tekniska hjälpmedel för vuxna med rörelsehinder. Resultatet av denna beskrivs liksom också ett förslag till nivåanpassade utbildningar.

Lars-Göran Ottosson är överläkare och klinikchef vid Rehabiliteringscentrum på Kärnsjukhuset i Skövde.

Lena Rundfelt är arbetsterapeut och utredningssekreterare vid utredningsavdelningen på Handikappinstitutet i Stockholm.

Ordinationsrätt

Handikapphjälpmedel utnyttjas inte optimalt i sjukvården. En av orsakerna kan vara bristfälliga kunskaper hos ordinatorerna. Förbättrad utbildning bör då kunna effektivisera användningen av handikapphjälpmedel och medföra, att fler rörelsehindrade personer får bättre livskvalitet.

Läkarna är den yrkesgrupp inom hälso- och sjukvården, som har den mest omfattande ordinationsrätten, när det gäller handikapphjälpmedel. Detta medför ett betydande såväl medicinskt som ekonomiskt ansvar för hjälpmedelsförsörjningen. Mot den

bakgrunden har det ifrågasatts om läkarnas utbildning inom området är tillräcklig och lämpligt utformad.

Kartläggning av nuvarande läkarutbildning

Handikappinstitutet startade våren 1985 ett projekt med syfte att kartlägga läkarnas nuvarande utbildning om handikapphjälpmedel för rörelsehindrade vuxna. Enkäter sändes till ett sjuttiototal klinikchefer vid landets undervisningssjukhus, till sex linjenämnder vid universitetens läkarlinjer och till ämnesexpertgrupperna inom åtta specialistföreningar.

Resultatet av enkäterna visade, att läkarna under sin grundutbildning får *relativt litet undervisning* om handikapphjälpmedel för rörelsehindrade. Omfattningen under fortsatt vidareutbildning och efterutbildning är varierande och innehållet givetvis beroende på medicinskt verksamhetsområde.

21 av de 64 klinikchefer som besvarade enkäten ansåg, att för litet tid ägnas åt detta område, medan 27 tyckte att undervisningen är ungefär lagom.

Svar erhöles från fem av linjenämnderna. Tre svarade att handikapphjälpmedel för rörelsehindrade ägnas för litet undervisningstid, medan två ansåg undervisningen vara ungefär lagom.

Av åtta tillfrågade ämnesexpertgrupper erhöles svar från sex. Av dessa ansåg fem att undervisning-

Resultatet av enkäterna visar att läkarna under sin grundutbildning får *relativt lite undervisning* om handikapphjälpmedel för rörelsehindrade.

en om handikaphjälpmedel är ungefär lagom inom deras respektive verksamhetsområden. Ingen angav att undervisningen har för liten omfattning.

I enkäten framkom önskemål om en förbättrad utbildning inom området.

Varken från klinikchefer, linjenämnder eller ämnesexpertgrupper framkom något som tyder på att undervisningen om handikaphjälpmedel skulle ha för stort utrymme.

Samarbete med andra ordinatorer och utprovare

Även om läkaren själv har rätt att ordinera handikaphjälpmedel är det ofta lämpligt, att hon eller han delegerar utprovning och ordination till någon annan i arbetslaget, kanske till en arbetsterapeut eller sjukgymnast. Detta befriar emellertid inte läkaren från skyldigheten, att känna till vilken nytta patienten kan ha en viss typ av hjälpmedel. Läkarnas vårdansvar innebär inte enbart, att sköta det egna arbetet i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet. Det innebär också en skyldighet att se till att övrig vårdpersonal får goda förutsättningar att göra det. En sådan förutsättning kan vara adekvata remisser, muntliga eller skriftliga, för hjälpmedelsutprovning.

Konferens om hjälpmedelsutbildning

Som en uppföljning av enkätundersökningen inbjöd Handikappinstitutet till en konferens på Hotel Foresta den 15 november 1985. Härvid samlades representanter för ämnesexpertgrupper, specialistföreningar, Socialstyrelsen, Landstingsförbundet, Universitets- och högskoleämbetet, utbildningsansvariga vid universitetens läkarlinjer och representanter för de rörelsehindrades organisationer till överläggning. Avsikten var att få en mer ingående belysning av de aktuella utbildningsfrågorna än vad den skriftliga enkäten kunde ge.

Mot bakgrund av de svar som erhöles vid enkätundersökningen hade förslag till förbättringar av läkarnas utbildning inom området handikaphjälpmedel för vuxna rörelsehindrade utarbetats. Dessa förslag presenterades vid konferensen på Foresta och godkändes av de närvarande efter några smärre tillägg.

Förslag till utbildningsmål

Grundutbildningen

Utbildningsmålen är

att ge den kunskap om hjälpmedelsverksamhetens organisation som krävs för att tillämpa gällande bidragsregler och rutiner för ordination, utprovning och uppföljning av handikaphjälpmedel;

att ge den översiktliga sortimentkännedom som behövs för att ta initiativ till ordination och utprovning av hjälpmedel oavsett egen ordinationsrätt;

att ge kunskap om medicinska och sociala indikationer och kontraindikationer för de hjälpmedel, som de flesta läkare har rätt att ordinera;

att ge sådan orientering om psykologiska och sociala faktorerers betydelse som krävs för adekvat samordning av olika rehabiliterande åtgärder.

Den fortsatta vidareutbildningen

Utbildningsmålen är

att med tyngdpunkt inom den egna specialitetens ansvarsområde ge en fördjupning av grundutbildningens kunskaper om hjälpmedelsverksamhetens organisation och arbetssätt samt om psykologiska och sociala faktorerers betydelse vid hjälpmedelsförsörjningen;

att ge de fördjupande kunskaper om indikationer och kontraindikationer, utprovning, träning och uppföljning som krävs för adekvat rehabilitering med handikaphjälpmedel inom den egna specialiteten;

att ge tillräcklig kunskap om hjälpmedelssortiment och komponenter samt om möjligheterna till individuell tillverkning och anpassning av hjälpmedel för optimal hjälpmedelsförsörjning inom den egna specialitetens kompetensområde.

Efterutbildning

Utbildningsmålen är

att göra det möjligt att vidmakthålla tidigare förvärvad kompetens eller

att förvärva ny kompetens inom ett visst hjälpmedelsområde;

att utöver den fortsatta vidareutbildningen ge högspecialiserad kunskap om sortiment, komponenter, indikationer, kontraindikationer, utprov-

tioner för olika typer av ortoser, peroneusstimulatorer, skotekniska åtgärder, operativa behandlingsalternativ etc. En läkare kan uppleva sig ha bristande kunskaper i just dessa avseenden men ändå ha medicinskt ansvar för behandling av ett stort antal hemiplegiker. Om vederbörande så önskar, bör det finnas möjlighet för honom eller henne att genom lämplig efterutbildning förvärva kompetens och rätt att ordinera exempelvis fotledsortoser till sina patienter. Liknande resonemang kan föras beträffande benproteser, ryggortoser, stimulatorer för smärtlindring och så vidare.

Efterutbildningskursernas uppläggning måste variera starkt beroende på vilken hjälpmedelskategori som behandlas. I vissa fall kan gemensam utbildning för det kliniska teamet vara en fördel. Av naturliga skäl bör praktiska övningar ofta få stort utrymme. Den tidsmässiga omfattningen kan tänkas variera från någon dag till flera veckor. Givetvis bör det internationella kursutbudet bevakas.

Fortsatt planering

I enkätundersökningen framkom önskemål om samarbete med Handikappinstitutet beträffande den fortsatta planeringen av hjälpmedelsutbildning för läkare. Följande tänkbara modell för ett sådant samarbete godkändes av de närvarande:

Förslag till utformning av *grundutbildningen* av läkare när det gäller handikapphjälpmedel för vuxna rörelsehindrade utarbetas av Handikappinstitutet i

samarbete med läkarutbildningssakkunniga. Förslaget går sedan på remiss till samtliga linjenämnder. När remissvaren inkommit utformar institutet det slutliga förslaget, som sedan distribueras till linjenämnderna för lokal tillämpning.

När det gäller *den fortsatta vidareutbildningen* utarbetas förslag av Handikappinstitutet tillsammans med respektive ämnesexpertgrupp och specialistförening. Kontakt skall därvid hållas med Socialstyrelsen, Landstingsförbundet och handikapporganisationerna. De färdiga förslagen distribueras till klinikchefer och arrangörer av NLV-kurser för lokal tillämpning.

Förslag till *efterutbildningskurser* utarbetas av Handikappinstitutet tillsammans med speciellt sakkunniga från specialistföreningarna. Förslagen distribueras till kursledare och lärare vid respektive kurser. System för reguljärt återkommande utbildning bör tillskapas. Vidare bör ställning tagas till det internationella kursutbudet och möjligheterna att använda detta vid utbildning av svenska läkare.

REFERENS

Lars-Göran Ottosson och Lena Rundfelt: Utbildning av läkare om handikapphjälpmedel för rörelsehindrade. Rapport projekt 0363, Handikappinstitutet 1986.